da su u ovom Zborniku navedeni radovi samo pojedinih izlagača, njegovom objavom napravljen je prvi korak prema popularizaciji navedene teme u hrvatskoj i slovenskoj akademskoj zajednici. Budući da su navedeni svećenici i njihove zasluge ostali zapamćeni u kolektivnoj svijesti naroda te da su se svjedočanstva o njima prenosila s generacije na generaciju i ostala sačuvana u pisanom obliku, nesumnjivo je da će ovaj Zbornik biti poticaj budućim naraštajima znanstvenika za detaljnije istraživanje ovog područja, čime će se nadograditi postojeća saznanja o društvenom i vjerskom životu istarskih Hrvata i Slovenaca u 19. i 20 stoljeću.

Sven Lončar

Novo čitanje Hrvatsko-ugarske nagodbe

Hrvatsko-ugarska nagodba: institucije i stvarnost. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 8. i 9. studenoga 2018. Ur. Dalibor Čepulo i Damir Karbić. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2024, 476 str.

U nakladi Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objavljen je 2024. zbornik radova *Hrvatsko-ugarska nagodba: institucije i stvarnost*. Zbornik su uredili Dalibor Čepulo i Damir Karbić, a sadrži radove sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 8. i 9. studenoga 2018. u povodu 150. obljetnice Hrvatsko-ugarske nagodbe. Radovi u zborniku, nakon uredničkog predgovora, raspoređeni su u šest poglavlja: „Hrvatsko-ugarska nagodba: temeljna pitanja“, „Hrvatsko-ugarska nagodba: norma i njezini dosezi“, „Hrvatsko-ugarska nagodba u hrvatskoj politici nagodbenog razdoblja“, „Institucije Hrvatske i Slavonije u nagodbenom razdoblju“, „Hrvatsko-ugarska nagodba i hrvatske zemlje“ i „Autonomije i ‘nagodbe’ u Austro-Ugarskoj i Europi / Autonomies and ‘Compromises’ in Austria-Hungary and Europe“. U prilogu je dodano novo izdanje Hrvatsko-ugarske nagodbe s komentarima koje je početkom 20. stoljeća priredio Ivan Bojničić, a na kraju zbornika nalaze se i podatci o autorima radova na hrvatskom i engleskom jeziku te kazalo imena.

Prvo poglavlje sadrži radove Dalibora Čepula o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi u svjetlu izazova interpretacije i izgradnje hrvatske nacije i države, Damira Karbića o kompleksnosti odnosa između Hrvatske i Ugarske od srednjeg vijeka do nagodbenog razdoblja s nekim razmišljanjima o njihovu razvoju i utjecaju na politiku 19. stoljeća te Dinka Šokčevića o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi u mađarskoj historiografiji. Habsburško-pruski sukob oko prevlasti u Njemačkom savezu doveo je 1866. do rata u kojem je pruska vojska na bojištu kod Kraljičina Gradca ili Sadove u Češkoj porazila Austrijsko Carstvo i slomila imperijalne ambicije Habsburgovaca u tom dijelu Europe. Budući da su svi dotadašnji pokušaji „reinterpretacije“ habsburškoga apsolutizma bili iscrpljeni, Austro-ugarskom nagodbom 1867. došlo je do pragmatičnog preustroja heterogene zajednice povijesno oblikovanih zemalja u različitim državnopravnim statusima pod habsburškom krunom

u homogeniju dvojnu državu. Dualizam kao novo rješenje imao je genezu u zasebnom položaju zemalja ugarske krune (Kraljevina Ugarska, Trojedna kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija te povremeno Erdelj) u Habsburškoj Monarhiji od prve polovice 16. stoljeća, načelu „nedjeljivosti i nerazdruživosti" zemalja ugarske krune u „nedjeljivom i nerazdruživom" habsburškom imperiju prema ugarskoj Pragmatičkoj sankciji iz 1723. i glasovitom članku 10. Ugarskoga sabora iz 1791. o „neovisnosti" zemalja ugarske krune kao državnopravne cjeline u odnosu prema ostalim habsburškim zemljama, pravu ministara u ugarskoj vladi na davanje ili uskraćivanje suglasnosti i supotpisa aktima vladara i palatina prema duhu i slovu ugarskih zakona iz 1848. kao i razvojnim razlikama između zapadnih i istočnih dijelova Monarhije, koje su prodorom industrijalizacije u prostor između Alpa i Karpata dodatno naglašene. Hrvatsko-ugarska nagodba iz 1868. razlikovala se od Austro-ugarske nagodbe već time što je bila implementirana u obliku dvaju zakona koje su na temelju prethodno ugovorenog nacrta svojih kraljevinskih odbora donijeli Ugarski sabor i Hrvatski sabor kao predstavnička tijela dviju zemalja, a vladar ih potvrdio. Nasuprot tome, Austro-ugarska nagodba nastala je na temelju sporazuma mađarskih političara s njihovim vladarem i nagodbenog zakona koji je prošao kroz parlamentarnu proceduru u Ugarskom saboru te dobio vladarevu sankciju. Iznova sazvano Carevinsko vijeće u Beču moralo je prihvatiti taj sporazum te se naknadno, u ime „krunovina i zemalja" u austrijskoj polovici Austro-Ugarske, moglo samo tehnički prilagoditi „zajedničkim poslovima" sa zemljama ugarske krune kao ugarskom polovicom Austro-Ugarske.

Kompleksnost odnosa između Hrvatske i Ugarske od srednjeg vijeka do nagodbenog razdoblja, koja je trudom istraživača poput Lászla Katusa i Imre Ressa u drugoj polovici 20. stoljeća zaživjela i u mađarskoj historiografiji, očitovala se u srednjovjekovnoj personalnoj uniji koja je promjenama tijekom 18. stoljeću prerasla u realnu uniju. Nakon što u ratu 1848/1849 nije uspjela uspostaviti neovisnu državu izvan habsburškoga konteksta, mađarska je elita u vrijeme dualizma doživljavala ugarsku polovicu Austro-Ugarske kao jedinstvenu cjelinu i nadomjestak za neovisnu državu, zbog čega je bila sklona zanemarivanju hrvatske nagodbene posebnosti pazeći jedino da ne povrijedi dualistički sustav. To je odgovaralo Franji Josipu koji je bio zainteresiran za suživot s Mađarima kao ključnim partnerom u Austro-Ugarskoj, budući da je u tome vidio osnovnu pretpostavku za dugoročni opstanak podunavske Monarhije kao velike europske sile i njezin strateški prodor u jugoistočnu Europu u savezu s Njemačkom. Priroda austro-ugarskog dualizma bila je takva da je isključivala mogućnost da Hrvatska postane trećom državnopravnom jedinicom u Austro-Ugarskoj. Ipak joj je Nagodbom 1868. priznat status kakav nije dobio nijedan drugi slavenski narod u habsburškom imperiju koji „po svom današnjem ustrojstvu, niti je jedinstvena niti savezna država, niti savez 'državah', niti je ustrojena na temelju načela narodnosti, niti je napokon strogo ustavna, niti strogo absolutistična", kako je početkom 1871. pisao hrvatski list *Novi Pravnik* u Vojnom Sisku. Skrojena s „janusovskim" licem prema predmodernim obrascima u kompromisnom austro-ugarskom konglomeratu kao mješavini „staroga" i „novoga", Nagodba je Hrvatskoj davala autonomiju ograničenu mađarskim nadzorom nad gospodarskim i društvenim razvojem kako „posestrime kraljevine" ne bi ometale interese stranoga kapitala i kako veći napredak ne bi utjecao na izgradnju hrvatske države, ali je znakovito da je ta autonomija s obilježjima državnosti bila najpotpunija upravo u obrazovanju i kulturi kao važnim polugama koje će se pokazati ključnima za ukorjenjivanje i širenje hrvatskog nacionalnog identiteta.

U drugom poglavlju su radovi Ivana Kosnice o simbolima hrvatskoga identiteta prema odredbama Hrvatsko-ugarske nagodbe o grbu i zastavi te Ladislava Heke o djelovanju hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog ministra u središnjoj vladi u Budimpešti za vrijeme banovanja Ivana Mažuranića. Iako je Hrvatsko-ugarska nagodba propisivala da se uz crveno-bijelo-plavu trobojnicu i sjedinjeni dalmatinsko-hrvatsko-slavonski grb u Hrvatskoj mogu isticati još samo „sjedinjeni grbovi" Ugarske i Trojedne kraljevine, prilikom svečanih zgoda na javnim zgradama u Hrvatskoj i Slavoniji često se vijorila mađarska zastava, a ustrojavanjem „grko-iztočne" narodno-crkvene samouprave u Banskoj Hrvatskoj ozakonjena je i mogućnost javnog isticanja pravoslavne crkvene zastave koja je bila slična državnoj zastavi Kraljevine Srbije. Hrvatsko-ugarska nagodba 1868. je propisala: „Obzirom na zastupanje interesa kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ima se za iste kraljevine imenovati jedan posebni dalm.-hrv.-slavonski ministar bez listnice kod središnje vlade u Budimpešti. Taj ministar je član ukupnog ministarskog vieća, imajući u njem pravo odvjeta, pa je odgovoran zajedničkomu državnomu saboru. On će biti svezom izmedju Nj. Veličanstva i zemaljske vlade kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije". Ta je formulacija revizijom Nagodbe 1873. dopunjena: „U svojstvu tom podastire on bez promiene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi s gledišta dèržavne zajednice ili zajedničkih interesah, zakonskim člankom I. godine 1868. ustanovljenih, nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno, ali odieljeno, istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske". Stoga je i bilo moguće ono što je napisao Bogoslav Šulek u svojem djelu *Hrvatski ustav ili konstitucija godine 1882.*, naime da „sve, što se od naše vlade podnosi kruni na potvrdu ili podpis, ide onamo preko hrvatskoga ministra u Budimpešti, koji je član ministarskoga vieća, a odgovoran samo ugarskomu saboru. U ministarskom vieću se sve to onda rešeta i što ministrom nije po ćudi, vraća se banu s primjetbom, da se to nemože podnieti kruni, već neka ovo ono promieni". Dok je bečki dvor na razini Monarhije morao usklađivati svoju politiku s politikom mađarskih krugova, o čemu je ovisila stabilnost dualističkog sustava, u Hrvatskoj su i poslovi u autonomnoj nadležnosti posredno ovisili o volji ugarske vlade jer je Franjo Josip u praksi često na njezinu sugestiju odlučivao o potvrdi autonomnih zakona hrvatskih tijela koja su s bečkim dvorom mogla komunicirati samo preko hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog ministra u središnjoj vladi u Budimpešti.

Treće poglavlje obuhvaća radove Stjepana Matkovića o financijskim aspektima Hrvatsko-ugarske nagodbe i političkoj djelatnosti pravaša Josipa Franka odnosno o javnim financijama kao političkom instrumentu borbe, Branka Ostajmera o Josipu Pliveriću kao zastupniku u Hrvatskom saboru (1893 – 1896) i njegovim pogledima na Hrvatsko-ugarsku nagodbu te Tihane Luetić o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi u kritici studenata Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. *Čim je ozakonjena, najprije u Hrvatskom saboru i zatim u Ugarskom saboru, Hrvatsko-ugarska nagodba* je doživjela kritiku, prije svega s financijske strane. Ferenc Deák je podupirao zamisao da Hrvatska ima vlastitu riznicu, ali su to sâmi hrvatski pregovarači otklonili. Jovan Živković je u svojim sjećanjima *Politički pabirci iz nedavne prošlosti Hrvatske ili Kako je postala hrvatsko-ugarska nagoda* 1892. napisao da mu je Miroslav Kraljević to objasnio ovako: „Težko mi je bilo odieliti se i od moga grofa i prijatelja J., ali znaš, kad su nam razložili naše siromašno stanje, da se je naš Koloman (Bedekovich) sasvim bona fide upravo *preplašio* i od same pomisli, da bi mi poreze – zakonarstvo i upravu – u naše ruke dobili, da mi ne bi mogli izaći na kraj; zato

da je po nas daleko bolje osigurati si sigurnu svotu od zajedničke uprave i blagajne za naše autonomne potrebe“. Posljedica je bila zajednička riznica pod kontrolom ugarskog ministra financija koji je ubirao poreze i druge prihode u Hrvatskoj i Slavoniji preko Financijskoga ravnateljstva u Zagrebu. Djelomičnom revizijom Nagodbe 1873. ukinut je prvotni godišnji paušal od 2,2 milijuna forinti za pokriće troškova obavljanja hrvatskih autonomnih poslova. Zamijenjen je modelom po kojem je 55 % hrvatsko-slavonskih prihoda ostajalo u zajedničkoj riznici, dok se ostalih 45 % izdvajalo iz nje za potrebe unutarnje samouprave Hrvatske i Slavonije. To je značilo da se hrvatske autonomne potrebe poslije toga nisu više podmirivale unaprijed zadanom fiksnom svotom nego promjenjivim iznosom koji se obračunavao ovisno o visini prihoda na godišnjoj razini.

Iako je više hrvatskih prihoda i dalje ostajalo u zajedničkoj riznici pod nadzorom ugarske vlade nego što se iz nje izdvajalo za hrvatske autonomne potrebe, Mađari su često tvrdili da oni podmiruju manjkove i uzdržavaju Bansku Hrvatsku, dok hrvatska autonomna tijela nisu mogla utjecati na obračun o porezima koje su preko financijskih ureda ubirali u Hrvatskoj i Slavoniji. Stoga ne čudi da se na prijelazu stoljeća razvijao pokret za financijsku samostalnost Hrvatske, a sve je glasnija bila i kritika Nagodbe među studentima zagrebačkog sveučilišta, koji su je ili odbacivali ili samo formalno prihvaćali. Jedno od svojedobno naročito prijepornih pitanja bilo je pitanje osigurava li Hrvatskoj državnopravna Nagodba s Ugarskom stvarnu državnost ili samo zemaljsku autonomiju. O tome su se u razdoblju dualizma uvelike prepirali pravni eksperti u Austro-Ugarskoj i izvan nje. Tako je bečki sveučilišni profesor prava Georg Jellinek smatrao da je Ugarska u smislu zemalja ugarske krune unitarna država koja je s obzirom na Hrvatsku u visokoj mjeri decentralizirana, dopuštajući tek načelnu mogućnost da je Hrvatska u zajednici s Ugarskom eventualno samo neka vrsta „fragment-države“. Njegov oponent, zagrebački sveučilišni profesor prava Josip Pliverić, dokazivao je da su zemlje ugarske krune savezna država koja se sastoji od dvije federalne jedinice, Ugarske i Hrvatske, a one dijele sva prava i obveze koje proizlaze iz njihova ugovornog odnosa, što bi značilo da obje jedinice raspolažu podjednakim atributima državnosti. Bilo je i onih koji su tvrdili da ni Ugarska ni Hrvatska nisu države, nego da je to „jedna te ista državna zajednica“ koju one tvore, jednako kao i onih koji su Hrvatskoj i Slavoniji priznavali samo pokrajinsku autonomiju nerazlučivu od „nedjeljivosti i nerazdruživosti“ zemalja ugarske krune.

U četvrtom poglavlju su radovi Dunje Milotić o reformi kaznionica u Hrvatskoj i Slavoniji u nagodbenom razdoblju, Višnje Lachner o pravnom položaju i ustroju grada Osijeka u nagodbenom razdoblju te Mirele Krešić o trgovačkom pravu Kraljevine Hrvatske i Slavonije (1868 – 1918) u svjetlu jednog zakona s dvije primjene odnosno o pretpostavkama i preprekama gospodarskog razvoja. Reforma kaznionica jedna je od važnih građanskih reformi koje su u razdoblju dualizma provedene u upravi, sudstvu, školstvu i drugim područjima koja su ulazila u opseg nagodbene autonomije. Ivan Mažuranić je 1873. kazao u Hrvatskom saboru: „Gospodo! Što se tiče koraka ovih, koji bi trebalo poduzeti u našoj zemlji, to je jako dobro nacrtao gospodin predsjednik. Nam treba reformah u sudstvu, nam treba reformah u nastavi i školstvu, nam treba reformah u administraciji, u zakonarstvu, u svakoj struci“. Hrvatsko-slavonske županije su 1886. iznova postale jedinicama područne samouprave, a bile su odgovorne i za upravljanje prethodno spomenutim javnim poslovima koji nisu bili u nadležnosti podređenih kotarskih i općinskih vlasti niti su bili rezervirani za zemaljsku vladu u Zagrebu. Pojedini gradovi uređeni su 1895. kao posebne jedinice, uključujući i četiri gradska municipija (Zagreb, Varaždin, Osijek i

Zemun), a na čelu svih županija nalazili su se veliki župani koje je imenovao vladar na prijedlog hrvatskoga bana. Potkraj 19. stoljeća došlo je i do određenog zamaha u razvoju poljoprivrede, obrta i trgovine, a donekle i industrije s obzirom da su novi razvojni procesi u Austro-Ugarskoj počeli djelovati i na hrvatsko gospodarstvo. Uz mjere za unapređenje poljoprivrede (reguliranje rijeka i potoka, isušivanje močvara, melioracija tla, selekcija i oplemenjivanje stoke), intenzivnije se razvijala drvna, prehrambena, tekstilna i srodna industrija koja je mijenjala živote. Pojavile su se žene-radnice, pokrenuta je elektrifikacija i izgradnja telefonske mreže, a broj banaka, štedionica i kreditnih zadruga počeo je rasti. Činjenica je da su ulaganja kapitala u hrvatsko gospodarstvo bila znatno manja i da je osnivanje novčarskih zavoda i osiguravajućih društava u Banskoj Hrvatskoj išlo sporije nego u Ugarskoj, dok su mnogi ljudi u potrazi za poslom i boljim životom u isto vrijeme bili primorani na iseljavanje iz hrvatskih krajeva u prekomorske zemlje, ali treba uzeti u obzir i da pojedini istraživači procjenjuju kako je rast BDP-a po stanovniku na prijelazu stoljeća bio veći u ugarskoj nego u austrijskoj polovici Austro-Ugarske. Austrijske zemlje prednjačile su u razvoju kojem se ugarska strana nastojala približiti. Zahvaljujući tome je i Banska Hrvatska na rubu habsburškoga imperija, iako i dalje slabo razvijena u usporedbi s austrijskim zemljama i zapadnim europskim državama, napredovala i smanjila razliku u odnosu na ostale regije u Ugarskoj.

Peto poglavlje čine radovi Josipa Vrandečića i Marije Jelavić o odjecima Hrvatsko-ugarske nagodbe u Dalmaciji te Željka Holjevca o Vojnoj krajini u hrvatsko-mađarskim odnosima tijekom 1860-ih i početkom 1870-ih godina. Budući da je dualizam smatrao svojim djelom, iako taj oblik unutarnjeg ustrojstva nipošto nije proizašao iz njegovih želja nego iz pragmatične nužde, vladar nije htio niti mogao dopustiti da bilo što dovede u pitanje postignutu dualističku ravnotežu. Stoga je hrvatsku jezgru prepustio ugarskoj polovici Monarhije, ali je ni tada nije želio sasvim izgubiti iz ruku kao čimbenika za kojim je bečka politika tradicionalno posezala uvijek onda kada je svodila neki svoj račun s Mađarima. Stoga je nagodbeni sustav obilovao polovičnim rješenjima kao što je bilo npr. pitanje Dalmacije koja je prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi pripadala zemljama ugarske krune, iako je u isto vrijeme bila čvrsto usidrena u sastavu austrijske polovice Austro-Ugarske. Pristaše sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom smatrali su to pomakom prema sjedinjenju, a pristaše konzerviranja regionalnog identiteta deklarativnim rješenjem bez stvarne važnosti. U tom je kontekstu povratak Vojne krajine, čiji je teritorij odvajao Dalmaciju od ostatka Hrvatske, bio važan korak prema upravnom spajanju razjedinjenih hrvatskih zemalja, iako je Dalmacija do raspada Monarhije ostala odvojena od Hrvatske. Austro-Ugarska je početkom 20. stoljeća bila uređena europska država, ali je habsburški je dualizam predstavljao veliku zapreku za sjedinjenje hrvatskih zemalja i hrvatsku nacionalnu integraciju. Stoga je među Hrvatima bilo sve više onih koji su smatrali da Trojedna kraljevina treba potražiti svoju budućnost izvan habsburškoga okvira, prije svega u zajednici sa Srbima i ostalim Južnim Slavenima. Istodobno je lojalnost višestoljetnoj habsburškoj kruni kod dijela Hrvata još bila živa, a zagonetni planovi prijestolonasljednika Franje Ferdinanda, u kojem su neki vidjeli mogućeg rušitelja dualizma i graditelja trijalizma, podgrijavali su kod pojedinaca nadu u mogućnost preustroja habsburškoga carstva iz dvojne u trojnu državu. Treća zamišljena jedinica bila bi hrvatska ili južnoslavenska s jezgrom u Banskoj Hrvatskoj koja je jedina od slavenskih zemalja u Austro-Ugarskoj imala državnopravnu autonomiju.

Šesto poglavlje je dodatna vrijednost zbornika s radovima na engleskom jeziku iz pera Arnolda Suppana o Austro-ugarskoj nagodbi iz 1867. kao novom okviru Habsburške Mo-

narhije, Christopha Schmetterera o Galicijskoj nagodbi iz 1914. u kontekstu „nagodbi" nove generacije u Austro-Ugarskoj, Imre Képessyja o sličnostima i razlikama između Hrvata i Slovaka u svjetlu Hrvatsko-ugarske nagodbe te Jukke Kekkonena o položaju Finske u Ruskom Carstvu od 1809. do 1917. na putanji klatna od teritorija do autonomne države. Uz sve te zanimljive pokušaje usporedbi u europskom kontekstu ostaje činjenica da je Hrvatska u razdoblju dualizma bila dio ugarskoga političkog okvira koji je prema Austro-ugarskoj nagodbi posjedovao pravno nadređene atribute državnosti. Neosporno je da je položaj Hrvatske prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi bio znatno bolji nego npr. položaj Slovaka u Ugarskoj, ali je isto tako neosporno da Trojedna kraljevina nije bila autonomna država u punom smislu te riječi s obzirom da je samo Austro-Ugarska sastavljena od dvije „odieljene i podpuno neodvisne stranke" ili dvije samostalne države koje imaju zajedničkog vladara i zajedničke poslove bila subjekt međunarodnoga prava, iako je i Banska Hrvatska kao dio jedne od tih dviju država posjedovala nedvojbene koncesije i obilježja kraljevinske državnosti.

Zbornik radova *Hrvatsko-ugarska nagodba: institucije i stvarnost* donosi nove spoznaje i kritičke reinterpretacije istraživački otvorenih pitanja kako bi se problemskim propitivanjem umjesto konvencionalnog objedinjavanja nijansirano inoviralo znanje o posljednjih pola stoljeća hrvatske povijesti u zajednici s Ugarskom i Habsburgovcima. Budući da pristupom, analizom i interpretacijama potiče na novo čitanje Hrvatsko-ugarske nagodbe, možemo ga samo pozdraviti te preporučiti akademskoj zajednici i najširem čitateljstvu.

Željko Holjevac

Kriza međuratnog srednjoeuropskog liberalizma

Oskar Mulej, Liberalism after the Habsburg Monarchy, 1918–1935. National Liberal Heirs in the Czech Lands, Austria, and Slovenia. Cham: Palgrave Macmillan, 2024, 370 str.

Usred suvremene krize liberalizma na Zapadu, u nakladi izdavačke kuće Palgrave Macmillan 2024. godine objavljena je knjiga *Liberalism after the Habsburg Monarchy, 1918–1935: National Liberal Heirs in the Czech Lands, Austria, and Slovenia* autora Oskara Muleja, istraživača na Institutu za istočnoeuropsku povijest Sveučilišta u Beču. Knjiga, temeljena na doktorskoj disertaciji obranjenoj 2018. na Central European Universityju u Budimpešti, tematizira akutnu krizu liberalizma na međuratnom srednjoeuropskom prostoru, odnosno u post-habsburškim češkim, austrijskim i slovenskim zemljama. Uvodeći novi pojam „nacionalno-liberalnih nasljednika" (*national liberal heirs*), autor je kroz prizmu stranačke politike obradio pitanja semantike pojmova „liberal" i „liberalizam", međuratne nacionalne politike i socioekonomskih modela državnog uređenja.

Nakon kratkog uvoda, u prvom poglavlju „What Kind of Liberalism is This Book After?" (1–17) objašnjen je pojam liberalizam, kao i nova kategorija nacionalno-liberalnih nasljednika. Kako autor objašnjava, studija u pitanju bavi se liberalizmom kao ideologijom

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
57
Broj 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2025.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 57, broj 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
FF press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Filip Šimetin Šegvić

Izvršni urednik / Managing editor
Zvjezdana Sikirić Assouline

Zamjenik glavnog urednika / Assistant Editor-in-Chief
Luka Špoljarić

Uredništvo / Editorial Board
Inga Vilogorac Brčić (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Martin Previšić (suvremena povijest/contemporary history), Tvrtko Jakovina (globalna povijest/global history), Silvija Pisk (zavičajna povijest/local history), Tomislav Galović (pomoćne povijesne znanosti/auxiliary sciences of history)

Izvršni urednik za međunarodnu komunikaciju / Executive editor for international communication
Nada Zečević

Urednik recenzija / Review Editor
Kornelija Jurin Starčević

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Jevgenjevič Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Jakub Beneš (London), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Hannes Grandits (Berlin), Kateřina Horníčková (České Budějovice / Olomouc), Catherine Horel (Pariz), Angela Ilić (München), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Lyubomirova Ognyanova-Krivoshieva (Sofija), Axel E. W. Müller (Leeds), Beata Możejko (Gdanjsk), Géza Pálffy (Budapest), Zlatko Pleše (Chapel Hill), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios G. C. Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Zrinka Stahuljak (Los Angeles), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana), Andrea Vanina Neyra (Buenos Aires), Radina Vučetić (Beograd), Christina Lutter (Beč) i Andrej Hozjan (Maribor)

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year
Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at: Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Financijska potpora za tisak časopisa / The journal is published with the financial support by:
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

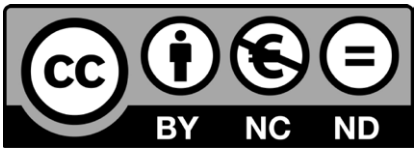
Lektura / Language editors
Katarina Starčević (hrvatski / Croatian)
Tomislav Brandolica (engleski / English)

Korektura / Copy editing
Marta Janković

Ilustracija na naslovnici
Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific journals of Croatia http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.